

УДК 339.727.22

Ольга БАЄВА, Олена ВАСИЛЬЧЕНКО

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК У ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД

Резюме. Доведено, що економічний розвиток України на сучасному етапі великою мірою залежить від кількості залучених інвестиційних ресурсів. Розглянуто роль, обсяги і динаміка іноземних інвестицій та їх вплив на розвиток економіки. Обґрунтовано необхідність сприяння економічному зростанню шляхом стимулювання інвестиційної діяльності. Наведено ресурси суб'єктів інвестиційної діяльності. Запропоновано заходи, які допоможуть покращити інвестиційний імідж України й створити сприятливі умови для надходження інвестицій.

Ключові слова: інвестиції, іноземні інвестиції, економічний розвиток, перехідна економіка, інвестиційні ресурси, іноземний капітал, інвестиційна діяльність.

Olha BAIEVA, Olena VASYLCHENKO

FOREIGN INVESTMENTS AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE TRANSITION PERIOD

Summary. The article is devoted to the problem of attracting foreign direct investment and economic development issues in the transition period. The problems of development of the countries in transition are noted. It is proved that the economic development of Ukraine at the present stage to a large extent depends on the volume of attracted investment resources. The essence of the notions of «investment» and «foreign investments», «investment resources» are considered. The role of volumes and dynamics of foreign investments and their influence on the development of the economy are researched. Country occupying the leading position among the EU countries in terms of investments into Ukraine is determined. The necessity for the promotion of economic growth by means of stimulating investment activity is well-grounded. This state guarantees the protection of foreign investments in accordance with the legislation of Ukraine. The resources of the subjects of investment activity are outlined. The legal regulation of foreign investments in the national economy including the Law of Ukraine «On stimulation of investment activity in priority sectors of the economy to create new jobs» which determines the fundamentals of the government policy in the investment sphere in 2013 – 2032 to stimulate the attraction of investments in the priority sectors of the economy and is directed on creation of conditions for the intensification of investment activities by concentrating government resources on the priority directions of development of economy with the purpose of creation new jobs, development of the regions is highlighted. The measures which will help to improve the investment image of Ukraine and to create favorable conditions for the inflow of investments are proposed.

Key words: investments, foreign investments, economic development, transition economy, investment funds, foreign capital, investment activity.

Постановка проблеми. Дослідження проблем інвестування економіки завжди перебуває в центрі уваги економічної науки. Країнам перехідного періоду, таким, як Україна, необхідно залучати інвестиції в здійснення структурної перебудови економіки, інвестиційної реконструкції та модернізації виробництва. Необхідність залучення іноземних інвестицій зумовлюється тим, що Україна не може власними ресурсами забезпечити ефективні структурні зміни в економіці. Шляхом прямих іноземних інвестицій Україна зможе отримати капітал, який потрібний їй для реформування та модернізації економіки, підвищення рівня життя її громадян та стати конкурентоспроможною економічною силою на європейському та світовому ринках. Зростання іноземних інвестицій призведе до вищих темпів економічного зростання та більших податкових надходжень, які можуть бути використані для покращення рівня життя і добробуту населення. Тому ефективне залучення і використання іноземних інвестицій є важливим завданням. Проблеми, які існують у цьому напрямку розвитку економіки, є актуальними і важливими для вивчення та дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційні процеси, які відбуваються в Україні, привертають увагу як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів. Значний вплив на формування наукових уявлень про економічний розвиток, інвестиційну політику мають праці таких авторів, як [1 – 8]. Ці дослідники багато уваги приділили висвітленню поточного стану інвестиційного середовища. Однак залишаються недостатньо дослідженими питання залучення іноземних інвестицій і активізації інвестиційної діяльності.

Метою статті є дослідження впливу іноземних капіталів на економічний розвиток країни і визначення найбільш значущих заходів для залучення необхідних обсягів інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Країни з перехідною економікою потребують значних обсягів інвестицій. Перехідна економіка – особливий стан економічної системи країни при переході суспільства від одного історичного етапу до іншого. Економіка України є перехідною від командно-адміністративної до ринкової системи. Соціально-економічний і політичний розвиток України на сучасному етапі спрямований на формування розвиненої відкритої ринкової економіки.

Економічний розвиток є визначальною фазою в процесі неперервних економічних змін, господарської еволюції людського суспільства. Економічний розвиток – це процес безупинної зміни матеріального базису виробництва, а також усієї сукупності різноманітних відносин між економічними суб'єктами, соціальними групами населення. Це – процес переходу країни від одного стану економіки до іншого, досконалішого, тобто якісно нового на основі відповідних структурних та інституціональних зрушень. Комплексно це проявляється в якісному вдосконаленні всієї економічної системи [1, с. 18].

Для переходу до ринкових форм і методів господарювання в Україні необхідно створити міцну фінансову та виробничу бази за участю інвестованого капіталу. Основою для розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому є інвестиції.

Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які довготерміново вкладаються в об'єкти господарської діяльності з метою досягнення позитивного економічного та/або соціального ефекту в результаті їх використання у підприємницькій або некомерційній діяльності.

Важливе місце у соціально-економічній сфері країни, у розвитку економіки та покращенні соціальної сфери відіграють іноземні інвестиції.

У Законі України «Про режим іноземного інвестування» під іноземними інвестиціями розуміють цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Вчені [3, 4] доводять, що планування економічного зростання в країнах, що розвиваються, обов'язково повинно супроводжуватися залученням іноземного капіталу в економіку країни. Іноземні інвестиції – це один з ключів до інтеграції ринково орієнтованої й демократичної України в Європу.

Іноземні інвестиції допомагають у вирішенні завдань інтенсифікації економічного розвитку України, яка немає достатньо власного капіталу, надходячи з країн, які мають надлишок капіталу. Приплив іноземного капіталу сприяє трансформації й модернізації економіки, прискорює промисловий розвиток, допомагає у створенні нових інвестиційних інститутів, додаткових робочих місць.

Від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, положення і рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств народного господарства, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем.

Законодавством України передбачені такі державні гарантії захисту іноземних інвестицій [2]:

1. Гарантії від примусового вилучення іноземних інвестицій (за винятком випадків виконання рятувальних робіт у випадку стихійного лиха, аварій, епідемій і надзвичайних ситуацій), а також незаконних дій державних органів й їхніх посадових осіб.

2. Гарантії компенсації й відшкодування збитку іноземним інвесторам (включаючи упущену вигоду й моральний збиток, заподіяний їм унаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України своїх обов'язків).

3. Гарантії у випадку припинення інвестиційної діяльності (тобто право на повернення не пізніше, ніж через 6 місяців від дня припинення діяльності інвестицій у натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів із цих інвестицій у грошовій або товарній формі відповідно до їхньої реальної вартості на момент припинення інвестиційної діяльності).

4. Гарантії безперешкодного й негайного переказу за кордон прибутку, доходів й інших коштів, отриманих унаслідок здійснення іноземного інвестування.

Основною проблемою інвестування в перехідних економіках є дефіцит інвестиційних ресурсів.

Під інвестиційними ресурсами розуміють усі види фінансових та інших активів, які залучаються з метою здійснення вкладень в об'єкти інвестування.

Основною метою формування інвестиційних ресурсів підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів та оптимізація їх структури з позицій забезпечення ефективних результатів інвестиційної діяльності. Ресурси інвестора складаються з внутрішніх, залучених і позичених ресурсів (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Ресурси суб'єктів інвестиційної діяльності

Table 1

Resources of the subjects of investment activity

Інвестори	Ресурси	
	Власні (внутрішні)	Залучені та запозичені
Фізичні особи	Збереження та заощадження, неспожита частина індивідуальних доходів	–
Корпорації	Запаси кампанії, нерозподілений прибуток, амортизаційні та інші фонди, інші власні засоби (ноу-хау, позареалізаційні прибутки тощо)	Кошти, залучені за рахунок продажу акцій, облігацій, інших цінних паперів, довготермінові кредити та позики
Держава (уряд)	Прибутки державних підприємств, податкові надходження, відрахування у державні фонди соціального страхування, державні резерви, кредитно-грошові емісії, кошти від приватизації	Внутрішні і зовнішні позики (державні облігації, казначейські зобов'язання тощо)

Національні й міжнародні інвестиційні ресурси акумулюються і перерозподіляються через світові фінансові ринки.

У США, Німеччині, Франції та Великобританії іноземний капітал відіграв активну роль у розвитку та структурній перебудові економіки. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, вкладених в Україну на 01.01.2012, склав 49362,3 млн. дол. США, в т.ч. з країн-членів Європейського Союзу – 39411,2 млн. дол. США, що становить 79,8 відсотка від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, здійснених країнами світу в українську економіку.

Серед країн ЄС перше місце за обсягами інвестицій в Україну посідає Кіпр (12645,5 млн. дол. США), що складає 25,6 відсотка від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Частка інвестицій, які надійшли в українську економіку з Німеччини, що посідає друге місце серед країн ЄС за обсягами інвестицій, становить 7386,4 млн. дол. США, що складає 15,0 відсотків від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну. Третє місце посідають Нідерланди з обсягом інвестицій 4822,8 млн. дол. США, що складає 9,8 відсотка від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну. На четвертому місці знаходиться Австрія з обсягом інвестицій 3423,1 млн. дол. США, їх частка у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в Україну становить 6,9 відсотка [6].

За даними Держстату у січні – вересні 2012 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4,3 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій, що становить 91,07 відсотка до відповідного періоду 2011 року. Обсяг унесених з початку інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 1 жовтня 2012 р. становив 52673,8 млн. дол. США, що на 5,2 відсотка більше обсягів інвестицій на початок 2012 р. (рис. 1).

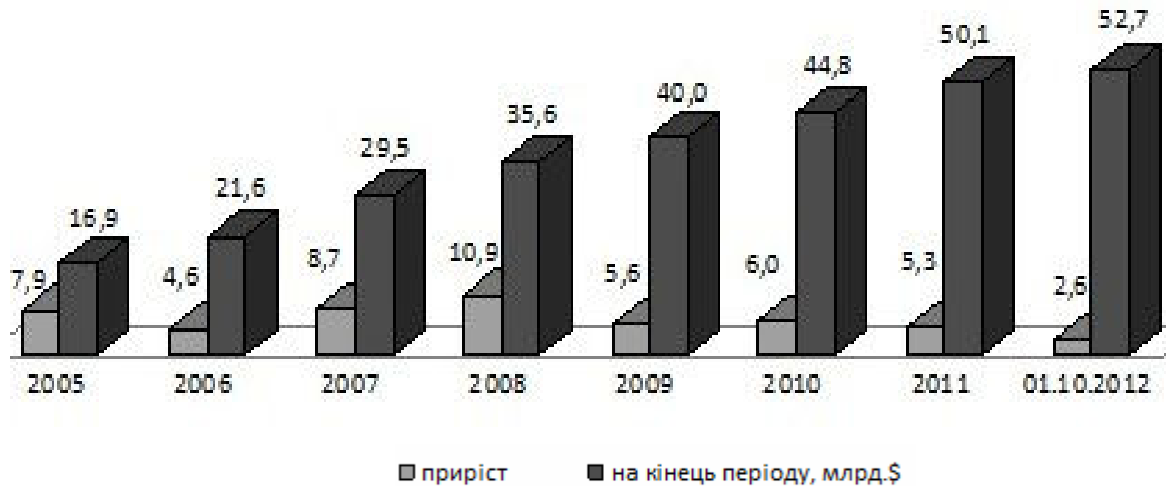

Рисунок 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну

Figure 1. The volume of direct foreign investments in Ukraine

Збільшення обсягів іноземного капіталу має позитивний вплив на економічний розвиток України. За підсумками рейтингу Світового банку «Ведення бізнесу 2013» (Doing Business 2013) Україна не тільки покращила свої позиції на 15 пунктів (до 137 місця із 185 країн), а й увійшла до списку із 23 країн світу – найбільших реформаторів умов ведення бізнесу у 2011 – 2012 роках, які оцінює даний рейтинг.

Україна також увійшла до списку країн-лідерів зростання у рейтингу серед країн СНД поряд із Вірменією (+18 позицій до 32 місця) і на 9 позицій скоротила своє відставання від Росії, яка зайняла 112 місце у рейтингу Doing Business 2013 [7].

З метою сприяння залученню й ефективному використанню вітчизняних та іноземних інвестицій для забезпечення розвитку економіки України, прискорення її інтеграції в європейську і світову економічні системи, забезпечення права приватної власності й права на підприємницьку діяльність утворено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів при Президентові України.

З 1 січня 2013 року набуває чинності Закон України від 06.09.2012 № 5205 «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [8], який визначає основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013 – 2032 років щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки та спрямований на створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою створення нових робочих місць, розвитку регіонів. Залучення іноземних інвестицій дає можливість формувати конкурентоспроможну ринкову систему економічних відносин в Україні.

Іноземна діяльність інвестора зумовлена розвитком господарських зв'язків між країнами світу, і залежить як від об'єктивних економічних законів, так і від політико-економічної мети діяльності національних держав у світовому політичному та господарському просторі.

З метою поліпшення умов діяльності інвесторів, стимулювання залучення іноземних інвестицій, розширення механізмів реалізації інвестиційних проектів й активізації інвестиційної діяльності, спрямованої на модернізацію економіки та забезпечення сталого економічного розвитку, пропонуємо такі заходи:

- активізація міжнародного співробітництва;
- спрощення процедури оформлення пріоритетних для економічного розвитку України інвестиційних проектів;
- прозорі, прості та стабільні умови для інвесторів;
- зняття перешкод і стимулювання залучення інвестицій;

- розширення участі іноземних банків в українських інвестиційних проектах;
- державна підтримка інвестиційних програм і проектів;
- створення пільгового режиму для інвестування у великі інфраструктурні проекти і проекти структурного реформування промисловості та сільського господарства з терміном окупності більше 3 років;
- удосконалення правової та організаційної бази іноземного інвестування;
- забезпечення сприятливого інвестиційного клімату;
- лібералізація і дерегулювання діяльності бізнесу;
- захист прав на інтелектуальну власність.

Упровадження запропонованих заходів допоможе покращити інвестиційний імідж України й створити сприятливі умови для надходження інвестицій, підвищити конкурентоспроможність вітчизняної економіки і забезпечити її економічне зростання.

Висновки. Дослідивши дану тему, слід зазначити, що в перехідний період іноземні інвестиції мають важливе значення для економічного розвитку країни. Вони допомагають розширенню механізмів та інструментів здійснення інвестицій і реалізації інвестиційних проектів, реалізації інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку, прискорюють розвиток технічного прогресу, оздоровлюють українську економіку та сприяють її входженню до світової економіки. Україна залишається привабливою для інвестицій і є достатньо інтегрованою у світове господарство.

Conclusions. Summarizing the results of the study it should be noted that foreign investments are essential for the economic development of the country in the transition period. They help the expansion of the mechanisms and instruments of investment and implementation of investment projects, the implementation of the innovative and investment model of economic development, accelerate the development of technical progress, revitalize the Ukrainian economy and contribute to its integration in the world economy. Ukraine remains attractive for investments and is quite integrated into the world economy.

Використана література

1. Будаговська, С. Мікроекономіка і макроекономіка [Текст] / С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна. – К.: Основи, 2002. – 518 с.
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України № 93/96-ВР від 19.03.1996: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
3. Kuznets, S. National Income, A Summary of Findings. – New York: National Bureau of Economic Research, 1946. – 154 p.
4. Meier, G. Pioneers in Development: Second Series.– New York: Oxford University Press, 1987. – 372 p.
5. Майорова, Т.В. Інвестиційна діяльність [Текст] / Т.В. Майорова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
6. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії // Інвестиційне співробітництво Україна – ЄС: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/ukraine-eu-investments>.
7. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
8. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України № 5205-VI від 06.09.2012 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>